

KRONIEK VAN HET STILSTAND EN VOORTGANG IN DE RECHTSPLEGING

391 Prof. mr I. Giesen

Ivo Giesen is hoogleraar privaatrecht (burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht) aan het Molengraaff Instituut, Universiteit Utrecht, en medewerker van dit blad.

Met dank aan Lieve Coenraad voor haar commentaar op een eerdere versie.

Het jaar 2005 voelde als een stilte voor een storm, zonder dat eigenlijk iemand al weet of kan weten hoe zwaar die storm zal zijn. De hevige tegenwind die het tussenrapport van de Commissie Fundamentele herbezinning eerder ontvangen heeft, lijkt erop te duiden dat die storm een zware zal zijn.

1. INLEIDING

1.1 Wat volgt: een aantal hoofdlijnen

Voor de rechtspleging was 2005 een betrekkelijk rustig jaar, althans vergeleken met de vorige periode.¹ Het terrein van de rechtspleging werd in de jaren daarvoor immers 'overspoeld' door de herbezinning op de fundamenteën van onze civiele rechtspleging, via het Interim-rapport 'Een nieuwe balans'², en de diverse, sterk wisselende reacties daarop.³ Die stroom was echter tegen het begin van 2005 wel opgedroogd, en toen begon het lange wachten op het eindrapport dat echter nog niet verschenen is (par. 2).

Eén element dat in dat rapport ongetwijfeld een plek zal krijgen, betreft de positie van mediation en andere

vormen van ADR. Daarom is ook los van dat toekomstige eindrapport al het een en ander te melden (par. 3). Ook van belang bij de verdere herziening van ons procesrecht, en sowieso wezenlijk binnen de rechtspleging in Nederland maar zeker ook elders, zijn overwegingen van efficiency (par. 4). En als wij dan toch de landsgrenzen passeren, dan misstaat het niet een wat ruimere blik op Europa te werpen (par. 5), want de ontwikkelingen aldaar zullen meer en meer onze rechtspleging (gaan) beïnvloeden. Voorlopig past het echter om ook nog gewoon de nationale, Nederlandse rechtspleging te bezien, want helemaal kalm was het zeker niet op dat front (par. 6). In paragraaf 7 wordt tot slot nog in iets breder verband teruggekeken en kort vooruit geblikt.

1.2 Rechtspraak, wetgeving en doctrine

Gezien de overvolle agenda zullen veel specifieke ontwikkelingen in rechtspraak, wetgeving en doctrine, opnieuw rijk in aantal, hier niet aan bod kunnen komen. De ook in die ontwikkelingen geïnteresseerde lezer verwijs ik graag naar de overzichten in de *Ars Aequi* Katernen⁴, de kroniek over het burgerlijk procesrecht in het *Advocatenblad*⁵ en de diverse kronieken in TCR. Voor (geannoteerde) rechtspraak, uit alle geledingen van de rechterlijke piramide, blijven de NJ en de JBPr onmisbare bronnen.

Uit de bulk aan nieuwe rechtspraak vermeld ik hier slechts, en dus onvolledig, dat het beslagrecht in de schijnwerpers stond, blijkend uit diverse arresten⁶, dat daarnaast de aanvang van de verzettermijn in geding

1. Deze bijdrage beziet de periode van 15-1-2005 t/m 15-1-2006, en sluit aan bij mijn bijdrage in NJB 2005, p. 471 e.v.

2. W.D.H. Asser, H.A. Groen, J.B.M. Vranken, m.m.v. I.N. Tzankova. *Een nieuwe balans*. Den Haag: BJu 2003.

3. Zie daarover Giesen, NJB 2005, p. 472-474.

4. Laatstelijk Flach, AA Katern 97, p. 5357 e.v.

5. Heemskerck, Tjong Tjin Tai en Wisman, *Avb.* 2005, p. 164 e.v., en p. 226 e.v.

6. Bijv. HR 11 maart 2005, RvdW 2005, 39 (*Rabobank Amsterdam/Stormpolder Vastgoed*) (derdebeslaglegger kan het hypotheekrecht op een beslagen vordering uitoefenen), waarover Broekveldt, TCR 2005, p. 106 e.v.; HR 21 januari 2005, RvdW 2005, 17 (*Ontvanger/De Vlaanderen*) (opnieuw derdenbeslag leggen na eerder procedureel verzuim is mogelijk), en HR 25 november 2005, RvdW 2005, 133 (*Rohde Nielsen/De Donge*) (bewijslast bij opheffing conservatoir beslag: bevoegdheid om beslag te handhaven bij vooralsnog onbewezen vordering).

was (het aanhoren van het verstekvonnis is geen daarvoor noodzakelijke daad van bekendheid), net zo goed als de mogelijkheid van intrekking van een beroep in cassatie (mogelijk zonder toestemming van de wederpartij zolang diens belangen niet in het geding komen) en de waarde van een verklaring van een partijgetuige (een zodanige verklaring is geen aanvullend bewijs bij een verklaring van een andere partijgetuige).⁷ Ook de mogelijkheid van tussentijds beroep blijft tot vragen uit de praktijk leiden (de beslissing om alsnog tussentijds beroep open te stellen, is aan het procesbeleid van de rechter overgelaten en behoeft geen verdere motivering)⁸, net zo goed als de vergoeding van proceskosten (de proceskostenvergoeding berust niet op onrechtmatige daad; artikel 241 Rv ziet ook op kosten gemaakt door de gedaagde die zich verweert).⁹

Uit de wetgevingskoker vermeld ik hier de totstandkoming van de Wet collectieve afwikkeling massaschade. Deze wet regelt de mogelijkheid van een algemeen verbindendverklaring door de rechter van de afspraken tussen schadeveroorzaker(s) en slachtoffers inzake de toe te kennen financiële vergoedingen.¹⁰ Er wordt al over gesproken om ook de aandelenlease-affaire langs deze weg af te wikkelen.¹¹ Verder verscheen bijvoorbeeld ook de 'veegwet' inzake de eerdere herziening van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering in het Staatsblad.¹²

* Opnieuw zonder volledig te kunnen zijn, noem ik hier nog de dit jaar verschenen (studie)boeken en proefschriften van Bogaert, Van der Grinten (e.a.), Den Hartog Jager, Hendrikse/Jongbloed, Hendrikse, Van Heeswijk (e.a.), Hovens, Ten Kate/Korsten-Krijnen, Meijknecht, Van der Plas, Reising, Van Rhee, Stein/Rueb, Teuben, Tzankova en Zilinsky.¹³ Daarnaast verscheen het eerste deel (gerangschikt als nummer 7) in de nieuwe reeks 'Asser-Serie Procesrecht', alsmede de afscheidsbundel voor Rutgers.¹⁴ Twee proefschriften, van Schuurmans en Willemsen, hebben vooral betrekking op het bestuursrecht, maar haken ook aan bij het burgerlijk procesrecht.¹⁵

2. EVEN NIET VERDER BALANCEREN ... OVER EEN EINDRAPPORT DAT NIET VERSCHEEN

Eind mei 2003 verscheen het eerste product van de Commissie Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht (hierna: de Commissie), het Interim-rapport 'Een nieuwe balans'.¹⁶ In juli 2004 werd vervolgens een voortgangsverslag aan de minister verzonden.¹⁷ Daarin werd onder andere opgemerkt dat de Commissie vindt dat draagvlak bestaat voor het nader uitwerken van de ideeën uit het Interim-rapport in concrete voorstellen. Dat verraad natuurlijk al iets over de inhoudelijke resultaten die men mag verwachten¹⁸, maar daar zullen we het voorlopig dan ook mee moeten doen.¹⁹ Anders dan verwacht, is immers het eindrapport nog niet verschenen (naar verluidt zal dat rond maart/april 2006 geschieden).²⁰ Het blijft dus nog even spannend.

Het marktdenken verovert de wereld en het was natuurlijk een illusie te menen dat de rechtspleging niet op enig moment ook aan de beurt zou komen.

3. MEDIATION

Alternatieve geschiloplossing, en vooral mediation, blijft de gemoederen bezig houden²¹, hoewel het aantal mediations nog steeds niet spectaculair hoog is²², maar dat is eigenlijk geen nieuws meer. Meest sailante onderwerpen van gesprek waren mijns inziens de start van de doorverwijzing naar mediation vanuit de gerechten²³, gekoppeld aan een stimuleringsregeling (een 'mediationtoevoeging' en een startsubsidie

7. HR 23 september 2005, NJ 2005, 487 (Filipowicz/TFIS); HR 16 december 2005, NJ 2006, 9 (Scientology/Dataweb), resp. HR 15 april 2005, NJ 2005, 272 (Van der Zwart/Remmerswaal).

8. HR 9 september 2005, NJ 2005, 468 (Kroymans/Verploegen). De regel die tussentijds beroep uitsluit, is niet van invloed op de mogelijkheid om incidenteel een tenuitvoerlegging bij voorraad van een tussenuitspraak te vorderen, zie HR 29 april 2005, RvdW 2005, 69 (Vie d'Or/DNB).

9. Zie HR 18 februari 2005, NJ 2005, 216 (Pejori Beheer/Aegon).

10. Zie de wet van 23 juni 2005, Stb. 2005, 340. Inwerking getreden op 27 juli 2005 (Stb. 2005, 380).

11. Zie Frenk, WPNR 6630 (2005), p. 593-594. Vgl. verder over de nieuwe wet o.a. A.I.M. van Mierlo, P.N. van Regteren Altena, R.H. Happé, W.L. Valk, Het wetsvoorstel collectieve afwikkeling massaschade, Den Haag: BJu 2005; Leijten, Ondernemingsrecht 2005, p. 498 e.v., en Schlurmeister, AA 2005, p. 824 e.v., en (o.a.) over 'class actions' ook nog Van Dunné, AA 2005, p. 545 e.v.

12. Stb. 2005, 455, inwerking getreden op 15 oktober 2005 (Stb. 2005, 484). Zie nader Flach, AA Katern 97, p. 5357-5358.

13. V.V.R. Bogaert, De rechter beoordeeld, diss. RuG 2005; W.H.B. den Hartog Jager, Procederen met of zonder procesvertegenwoordiger, Deventer: Kluwer 2005; P. van der Grinten (e.a.) (red.), Practical Obstacles in Cross Border Litigation, Deventer: Kluwer 2005; M.L. Hendrikse, De buitengerechtelijke kosten, Zutphen: Paris 2005; M.L. Hendrikse, A.W. Jongbloed, Burgerlijk procesrecht praktisch belicht, Deventer: Kluwer 2005, 3e druk; V.J.A.J.C. van Heeswijk, M.J.W. van Ingen, A.W. Jongbloed, R. Westrik, De executieveiling, Zutphen: Paris 2005; F.J.H. Hovens, Het civiele hoger beroep, diss. UvT 2005; Th.B. ten Kate, M.M. Korsten-Krijnen, Herroeping, verbetering en aanvulling van burgerrechtelijke uitspraken (art. 382-393, 31 en 32 Rv), Deventer: Kluwer 2005; P.A.M. Meijknecht, Infrastructuur en hoofdbeginselen van burgerlijk procesrecht, Deventer: Kluwer 2005, 2e druk; C.G. van der Plas, De taak van de rechter en het IPR, diss. RU 2005; D. Reising, Het aanbod van getuigenbewijs, diss. UvA 2005; C.H. van Rhee (ed.), European Traditions in Civil Procedure, Antwerpen: Intersentia 2005; P.A. Stein/A.S. Rueb, Compendium burgerlijk procesrecht, Deventer: Kluwer 2005, 15e druk; I.N. Tzankova, Strooischade, Den Haag: Sdu Uitgevers 2005; K. Teuben, Rechtsregelingen in het burgerlijk (proces)recht, diss. RL 2005; M. Zilinsky, De Europese Executoriale Titel, diss. VU 2005.

van € 200 voor de mediator)²⁴, het geslaagde experiment met mediation bij de Raad van State²⁵, en de bij wet te creëren bevoegdheid om bij een echtscheiding de partijen *ambtshalve* te verwijzen naar mediation (zie art. 818 lid 2 Rv (nieuw), alsmede artikel 1:253a lid 5 en 1:377e lid 5 BW (nieuw) uit het wetsvoorstel Luchtenveld). Overigens, via datzelfde wetsvoorstel krijgt bemiddeling ook anderszins een stevige vinger in de pap waar het gaat om echtscheidingen, want de nieuw in te voeren administratieve echtscheiding kan via een bemiddelaar (of een advocaat of notaris) en de ambtenaar van de burgerlijke stand tot stand komen (art. 1:149a lid 4).²⁶

Deze wetgevende initiatieven zijn in zekere zin 'onverwacht' aangezien de minister eerder had aangegeven geen voorstander te zijn van verdere (Europese) regelgeving inzake mediation. De reden daarvoor was vooral dat mediation juist goed gedijde in een omgeving zonder processuele formaliteiten en juridisering.²⁷ Desondanks was het de minister die oorspronkelijk

met het voorstel voor het nieuwe artikel 818 Rv kwam, in een wetsvoorstel dat eerst als reactie op het voornoemde initiatiefwetsvoorstel van kamerlid Luchtenveld (VVD) diende, maar vervolgens grotendeels met dat initiatiefvoorstel versmolten werd.²⁸ Zo bereikte de minister in elk geval dat, waar het gaat om wetgevingsactiviteiten rondom mediation, hij niet zowel vanuit Europa²⁹ als vervolgens ook nog eens vanuit het Binnenhof te Den Haag gepasseerd werd.

4. EFFICIËNTIE

4.1 *Efficiënt te werk gaan? Hoe het niet moet ...*

Het marktdenken veroverd de wereld en het was natuurlijk een illusie te menen dat de rechtspleging niet op enig moment ook aan de beurt zou komen. Zo staat in het *Jaarplan Rechtspraak 2005* de vergroting van de doelmatigheid voorop.³⁰ En het moet gezegd, enigszins in efficiencytermen denken, ook als juristen, kan veel opleveren. Niet-efficiënt werken kan daarentegen

➤ 14. D.J. Veegens, E. Korthals Altes, H.A. Groen, *Asser-serie procesrecht. Deel 7. Cassatie in burgerlijke zaken*. Kluwer: Deventer 2005. 4e druk; R.J.C. Flach (e.a.) (red.). *Amice. Rutgers-bundel*, Kluwer: Deventer 2005.

15. Y.E. Schuurmans, *Bewijslastverdeling in het bestuursrecht*. diss. VU 2006; P.A. Willemsen, *De grenzen van de rechtsstrijd in het bestuursrechtelijk beroep en hoger beroep in rechtsvergelijkend perspectief*, diss. UU 2005.

16. Zie noot 2.

17. Zie de brief van 9 juli 2004 aan de Minister van Justitie en de inhoudelijk identieke bijdrage van Asser en Vranken in R.J.C. Flach (e.a.), *Amice* (a.w.), p. 1 e.v.

18. Zie ook de 'speculaties' van Flach, *AA Katern* 97, p. 5361-5362.

19. Ook anderszins wordt overigens geëxperimenteerd, bijv. het horen van getuigen buiten de rechter-commissaris om (vgl. *Stubenrouch*, *AA* 2005, p. 72 e.v.) en de comparitie na aanbrengen van hoger beroep (Valk/Ter Veer, *NJB* 2005, p. 1985 e.v.).

20. Wat uiteindelijk ook niet verscheen, is een wetsvoorstel, wel aangekondigd, maar uiteindelijk toch afgeblazen, inzake de herziening van civielrechtelijke en bestuursrechtelijke zaken na schending van het EVRM, zie *NJB* 2005, p. 1595; *Ortlep*, *TCR* 2005, p. 69 e.v., en *TCR* 2005, p. 97 e.v.

21. Zie bijv. de 3e druk van het *Handboek mediation* (A.F.M. Brenninkmeijer (e.a.) (red.), Den Haag: Sdu 2005); *Bol/Lodder*, *WPNR* (6620) 2005, p. 374 e.v.; *Brunner*, in R.J.C. Flach (e.a.), *Amice* (a.w.), p. 75 e.v.; diverse bijdragen in *Trema*, en uiteraard in het *Tijdschrift voor Mediation*. In *Kamerstukken II* 2004/05, 29 528, nr 4, kwamen arbitrage en bindend advies aan bod.

22. Ter vergelijking: tegenover ruim 340 000 gewone toevoegingen per jaar (in 2004) staan ongeveer 600

(want 200 per vier maanden) toevoegingen voor mediation, zie N. Jungmann (e.a.), *Monitor Gesubsidiëerde Rechtsbijstand*, Den Haag: BJu 2005, p. 122 en 130. *Verplichte mediation zit er niet in, aldus de SER*, (zie *NJB* 2005, p. 1822), de minister (zie *Kamerstukken II* 2003/04, 29 528, nr 1, p. 5-8), en inmiddels ook de Hoge Raad (HR 20 januari 2006, *LJN* AU3724 (M/V): het staat partijen vrij hun medewerking te onthouden of te beëindigen).

23. Zie *Kamerstukken II* 2004/05, 30 100, VI, nr 1, p. 14 en 97 en *Kamerstukken II* 2005/06, 30 300, VI, nr 2, p. 11 en 52, en in *NJB* 2005, p. 1774. *Kritisch: Steenberg*, *NJB* 2005, p. 2364 e.v. Zie verder nog *Klaassen*, *WPNR* (6637) 2005, p. 753 e.v.

24. *NJB* 2005, p. 771.

25. Te vinden via www.raadvanstate.nl (bezocht op 17 januari 2006).

26. Zie (inmiddels) *Kamerstukken I* 2005/06, 29 676, nr A, en noot 47 hierna.

27. Vgl. *Kamerstukken II* 2002/03, 22 112, nr 253, p. 2; *Kamerstukken II* 2004/05, 22 112, nr 362, p. 1.

28. Zie *Kamerstukken I* 2005/2006, 29 676, nr A (het (aangepaste) wetsvoorstel van Luchtenveld) en eerder al *Kamerstukken II* 2004/05, 30 145, nr 1-4 (het regeringsvoorstel).

29. *Voorstel van de Europese Commissie voor een richtlijn van 22-10-2004, COM (2004) 718 Final; 2004/0251 (COD), waarover mijn bijdrage in NJB 2005, p. 476 en (mede) de TCR-special inzake mediation (2005/2) met bijdragen van Verkijk, Allemeersch en Scholten en Jongbloed. Men verwacht afronding van de Europese onderhandelingen in 2006, zie Kamerstukken II 2005/06, 30 300, VI, nr 2, p. 53.*

30. *Raad voor de rechtspraak. Jaarplan Rechtspraak 2005*. Den Haag 2005, p. 4. *Een nieuwe financieringssysteem voor de rechtspraak moet die doelmatigheid verder versterken*, zie *NJB* 2005, p. 430-431.

Bekijken wij de efficiëntie van de rechtspleging door een internationale bril, dan valt op dat in Denemarken het beroep op de rechter op hetzelfde peil ligt als in Nederland, maar dat elke zaak hier het dubbele kost.

een hoop energie, tijd en geld kosten.³¹ Een voorbeeld? Wat dacht u van de wisselende lotgevallen van de 'omkeringsregel'?

In april 2005 wees de Hoge Raad een zoveelste arrest³² over de bewijslast bij causaal verband³³ waarbij dit keer de 'omkeringsregel' wél toegepast werd. Het betrof een ongeval tussen een snorfiets en bromfiets die op een fietspad op elkaar reden. Wie onvoldoende rechts hield was onduidelijk. Wel duidelijk was dat de bestuurder van de bromfiets alcohol gedronken had. Die laatste normschending leidde tot toepasselijkheid van de omkeringsregel. Er was hier immers een (geschreven) verkeersnorm geschonden (art. 8 lid 2 onder b WVV) en deze strekt ertoe verkeersongevallen te voorkomen. Door rijden onder invloed wordt het gevaar van schade voor een ander aanmerkelijk vergroot, en door het enkele feit van de aanrijding heeft het specifieke gevaar waartegen de norm wil beschermen, zich verwezenlijkt, zodat de 'omkeringsregel' geldt. Een terechte beslissing. De algemene conclusie als we dit arrest vervolgens inpassen in de bestaande rechtspraak³⁴, luidt dat als een geschreven (of ongeschreven) verkeers- of veiligheidsnorm geschonden is, de 'omkeringsregel' bruikbaar is. En daarmee zijn we, na diverse omzwervingen, weer helemaal terug bij af, midden in de jaren '70 (van de 20ste eeuw) toen al hetzelfde gold. Dat sinds die tijd dus efficiënt is omgaan met deze regel, kan niet volgehouden worden.

4.2 Doorlooptijden

Als we op zoek gaan naar werkelijke efficiency binnen de rechtspleging, krijgen we bijvoorbeeld te maken met snelheid, met doorlooptijden dus. Maar helaas is de rechterlijke macht op dat vlak momenteel niet best aan het presteren (waarbij gezegd moet worden dat haar dat eigenlijk niet te verwijten valt). De doorlooptijden lagen in 2004 weer hoger. Duurde een handelszaak met verweer in eerste aanleg in 2003 nog 389 dagen, in 2004 waren dat 410 dagen.³⁵ De vertraging is daarmee overigens nog niet ten einde, zo is al aangekondigd.³⁶

De mogelijke redenen daarvoor, hoewel er toch het nodige gebeurd is de afgelopen jaren (comparitie na antwoordmodel ingevoerd, vliegende brigades ingesteld, een nieuw landelijk rolreglement afgekondigd), zijn ten dele evident (tekort aan geld voor het aanstellen van voldoende rechters), maar de oplossing (meer geld) is blijkbaar politiek niet haalbaar.³⁷ Er wordt ge-

lukkig wel nog steeds veel over het probleem en over (alternatieve) oplossingen nagedacht. Zo verscheen afgelopen jaar een studie van Eshuis over 'Versnelingsbeleid in de rechtspraak' waarin vooral ook bekeken wordt welke soort interventie hoeveel effect heeft.³⁸ Belangrijkste conclusie daaruit is wat mij betreft niet zozeer dat de doorlooptijden korter worden, want dat is enkel zo als we het heden vergelijken met de jaren 1994-1996, maar veeleer dat tijdswinst geboekt wordt doordat veel meer zaken via een comparitie worden afgehandeld (waardoor het aantal stappen in een procedure afneemt), alsmede dat het hanteren van 'strakkere' termijnen eigenlijk weinig oplevert.³⁹ Daarmee zal ook nu nog niet het laatste woord gesproken zijn, want veel blijft onduidelijk.⁴⁰ Het is echter wel van belang om de doorstroming te (blijven) verbeteren want anders wordt op verkapte wijze de toegang tot het recht beperkt.⁴¹

31. Kosten kunnen ook bestaan uit administratieve lasten, welke voor 2002 worden begroot op € 345 miljoen per jaar. Beoogd is een reductie van 7%, zie Kamerstukken II 2004/05, 29 515, nr 54.

32. HR 8 april 2005, NJ 2005, 284 (Aydin/Wintherthur). Vgl. ook HR 24 september 2004, NJ 2005, 466 (Stad Rotterdam/Stam).

33. Alleen daarop ziet die regel, zie HR 14 oktober 2005, NJ 2005, 539 (City Tax/De Boer). Vgl. ook HR 19 november 2004, NJ 2005, 553 (Naus/Van de Beuken).

34. Zie ook nog HR 14 oktober 2005, RvdW 2005, 114 (Ontvanger/B.): de norm dat een bestuurder zich dient te onthouden van onbehoorlijk bestuur, strekt niet tot het voorkomen van het gevaar van het niet betalen van belastingschulden.

35. Jaarverslag Raad voor de Rechtspraak 2004, p. 25. De Raad voor de rechtspraak stelt zelf overigens dat de doorlooptijden daarmee stabiel zijn. In hoger beroep bleef de doorlooptijd gelijk, namelijk 521 dagen. Zie inzake dit jaarverslag ook NJB 2005, p. 1070 (er heerst tevredenheid bij rechtzoekenden over rechters) en Kamerstukken II 2004/05, 29 800, VI, nr 148.

36. Raad voor de rechtspraak, Jaarplan Rechtspraak 2005, Den Haag 2005, p. 6, en Kamerstukken II 2005/06, 30 300, VI, nr 2, p. 47. Introductie van een maximale norm voor doorlooptijden acht de minister niet opportuun, zie Kamerstukken II 2005/06, 29 279, nr 30. Differentiatie van zaken (zie par. 7.2) is eerder aan de orde.

37. Zie ook Brunner, in R.J.C. Flach (e.a.), *Amice* (a.w.), p. 82.

38. Eshuis, *Rechtstreeks* 2005, nr 2.

39. Eshuis, *Rechtstreeks* 2005, nr 2, p. 41 en p. 46. Per traject (stap in het proces) is overigens nauwelijks winst geboekt.

40. En meten blijft lastig, vgl. Eshuis, *Rechtstreeks* 2005, nr 2, p. 43-44, die op enkele meetfouten wijst.

41. Vgl. Eshuis, *Rechtstreeks* 2005, nr 2, p. 64.

4.3 Instroom

Inmiddels is bekend gemaakt dat de doorlooptijden ook de komende jaren zullen blijven oplopen. Dat heeft vooral te maken met de toegenomen instroom van zaken⁴²; in 2004 groeide die instroom in totaal met 13%.⁴³ Naast de snelheid van afhandeling is immers ook de instroom van zaken van wezenlijk belang voor de mogelijkheid om snel te kunnen werken. Als er minder zaken binnenkomen, kunnen die zaken eerder afgewikkeld worden. Teneinde te proberen meer grip te krijgen op die (groeïende) instroom (om zo de begroting, etc. te verbeteren), is een prognosemodel ontwikkeld waarmee beter dan tot nu toe voorspeld zou moeten kunnen worden hoe vaak een beroep op de rechter gedaan zal gaan worden. Ideaal is het model nog niet, maar het is een vooruitgang.⁴⁴

4.4 Internationale efficiency

Bekijken wij de efficiëntie van de rechtspleging door een internationale bril, dan valt op dat in Denemarken het beroep op de rechter, gerelateerd aan de bevolkingsomvang, eigenlijk op hetzelfde peil ligt (iets lager) als in Nederland, maar dat elke zaak hier het dubbele kost (€ 280 om € 570). Per inwoner wordt in Nederland uiteindelijk drie maal zoveel aan recht-

De Europese Commissie heeft inmiddels de vaart goed erin zitten voor wat betreft de harmonisering van het burgerlijk procesrecht.

spraak uitgegeven (€ 14 om € 41). Maar ja, we hebben dan ook meer rechters per hoofd van de bevolking en ze verdienen beter dan in Denemarken.⁴⁵ Leerzaam, aldus de onderzoekers, lijkt in elk geval dat het buiten rechte afdoen van echtscheidingen, zoals in Denemarken, veel zou kunnen opleveren.⁴⁶ Het betreft hier echter niet een idee dat de Nederlandse wetgever meteen omarmd heeft. Met betrekking tot het (nieuwe) echtscheidingsrecht stredden aanvankelijk immers twee wetsvoorstellen om voorrang. Inmiddels is het initiatiefwetsvoorstel van Luchtenveld echter door de Tweede Kamer aanvaard, zijn beide wetsvoorstellen sterk naar elkaar toe gegroeid en komt de administratieve echtscheiding eraan.⁴⁷

Nog 'internationaler' is het al iets oudere (december 2004) onderzoek in opdracht van de Raad van Europa door de 'European Commission for the Efficiency of Justice' die veertig landen onder de loep nam voor wat betreft onder andere de kosten van het gerechtelijk apparaat, het rechterlijke systeem en de prestaties van de rechters.⁴⁸ Opvallend? Een hoop, maar toch zeker ook het feit dat Nederland mijlener voorop loopt als het gaat om het gemiddeld aantal personen dat door één enkel gerecht in eerste aanleg wordt bediend. Meer dan 800 000 mensen moeten het hier doen met één rechtbank. Runner-up België kent één rechtbank voor iets minder dan 400 000 inwoners.⁴⁹ Ongetwijfeld heeft de organisatorische inbedding van de kantonnrechters bij de rechtbanken ons wat betreft deze tabel een stevige voorsprong bezorgd.

5. EUROPA

Nu we toch de grenzen van de Nederlandse rechtspleging achter ons gelaten hebben, kunnen we meteen bezien wat zoal vanuit de Europese Unie op ons afgekomen is de afgelopen tijd.⁵⁰ Ten eerste werd een (nationaal) rapport uitgebracht dat (nogmaals) wees op de groeiende invloed van 'Europa' op de nationale rechtspraak en de rechtsontwikkeling, ook voor terreinen die tot nu toe betrekkelijk onberoerd bleven, zoals dat tot voor kort ook gold voor het civiele procesrecht. Het bijscholen van rechters, het actief volgen van de ontwikkelingen en het opbouwen van een kennisnetwerk van rechters, moeten de rechtspraak in staat stellen de trend van 'Europeanisering' bij te benen.⁵¹

42. Zie Kamerstukken II 2005/06, 30 100, VI, nr 1, p. 83, alsmede noot 36.

43. Jaarverslag Raad voor de rechtspraak 2004, p. 13. Voor de civiele sector was de groei 8% (zie p. 14). Overigens, de groei van de (civiele) productie was ook 8% (p. 14). Meer cijfers zijn nog te vinden in CBS, Rechtspraak in Nederland 2003, CBS: Voorburg/Heerten 2005, m.n. p. 23-34 (zie ook NJB 2005, p. 282): zo is bijvoorbeeld het aantal dagvaardingszaken bij de sector kanton 24% gestegen tussen 2002 en 2003.

44. Zie NJB 2005, p. 2175, en Leertouwer (e.a.), Rechtstreeks 2005, nr 3.

45. Zie Klijn/Van Tulder, Rechtstreeks 2005, nr 1. Overigens lijken andere onderzoeken weer op andere cijfers en bedragen uit te komen (wel minder rechters, maar een beter salaris in Denemarken), zie NJB 2005, p. 974-975. Een kritische bespreking van (eerder verricht) empirisch onderzoek biedt De Mot, NJW 2005, p. 470 e.v.

46. Zie Klijn/Van Tulder, Rechtstreeks 2005, nr 1, p. 57.

47. Vgl. Kamerstukken 29 676 (het ontwerp Luchtenveld) en 30 145 (het Justitie-ontwerp), par. 3 hiervoor, en Antokolskaja, WPNR 6648 (2005), p. 10-18. Een administratieve echtscheiding wordt mogelijk als, kort gezegd, geen minderjarige kinderen in het spel zijn; de 'flitsscheiding' wordt afgeschaft. Zie verder Chin-A-Fat, WPNR 6636 (2005), p. 730 e.v.; Antokolskaja, WPNR 6636 (2005), p. 737 e.v., en Nuytinck en Chin-A-Fat in WPNR 6648 (2005), p. 10-16 e.v. In het buitenland is inmiddels de nodige interesse gekweekt, zie o.a. Coenraad, FAMPPA.ch, Heft 2/2005, p. 250-261, en Mom, FAMPPA.ch, Heft 2/2006.

48. European Judicial Systems 2002. CEPEJ (2004) 30, Strasbourg 2004.

49. Zie table 9 en 10 op p. 24 en p. 25. Uit het overzicht in NJB 2005, p. 974, volgt dat in Nederland per 20 000 inwoners 2,3 rechters aangesteld zijn.

50. Zie ook (de 'inside information' in) de kroniek van Van der Grinten, TCR 2005, p. 79 e.v., de actiepunten in de Justitiebegroting (Kamerstukken II 2005/06, 30 300, VI, nr 2, p. 127), en het congresverslag van Krzeminski (e.a.), AA 2005, p. 205 e.v.

51. S. Prechal (e.a.), 'Europeanisation' of the Law: Consequences for the Dutch Judiciary, Den Haag 2005 (<http://www.rechtspraak.nl/Gerechten/RvdR/Publicaties/Research+Memoranda.htm>, bezocht op 18 januari 2006).

De Europese Commissie heeft inmiddels de vaart goed erin zitten voor wat betreft de harmonisering van het burgerlijk procesrecht. Daarbij wordt met name artikel 65 EG-verdrag als rechtsbasis benut, hetgeen volgens de meeste lidstaten, waaronder Nederland, betekent dat alleen grensoverschrijdende gevallen 'Europees' geregeld mogen worden. De Commissie ziet haar bevoegdheid echter ruimer, namelijk ook uitstrekkend over interne gevallen.⁵²

Van de zaken die (al) aangepakt zijn of (nog) worden, noem ik naast de al besproken ontwerp-richtlijn inzake bemiddeling met name de Verordening inzake een Europese Executoriale Titel (EET) voor niet-betwiste schuldvorderingen, die inmiddels in een Nederlandse wet is uitgewerkt, en sinds 21 oktober 2005 rechtstreeks van toepassing is. Sindsdien kunnen rechterlijke uitspraken met een EET gewaarmerkt worden, waarna (erkenning en) tenuitvoerlegging in andere lidstaten zonder een exequaturprocedure mogelijk is.⁵³

In de pijplijn zit verder al enige tijd de Verordening inzake het Europese Betalingsbevel (EBB), de Europese 'incassoprocedure' als het ware⁵⁴, en op de iets langere termijn staat de Verordening inzake een procedure voor geringe vorderingen op de agenda. Deze heeft betrekking op onbetwiste én betwiste vorderingen met een waarde tot € 2000.⁵⁵ Omdat ten aanzien van beide regelingen gestreden wordt over het toepassingsbereik (zie hiervoor), bestaat nog onduidelijkheid over onder andere de verdere voortgang, maar dat Nederland op termijn (waarschijnlijk najaar 2007) verrijkt gaat worden met nieuwe procedurevormen, staat wel vast.

Onvermijdelijk komt het Europese Hof van Justitie ook meer en meer toe aan de uitleg van bepalingen en begrippen uit de diverse door de Europese wetgever gecreëerde instrumenten van burgerlijk procesrecht. Zo moest artikel 8 Betekeningverordening nader uitgelegd worden omdat de consequenties van de weigering een stuk te ontvangen als dat niet in een voor de ontvanger begrijpelijke taal is gesteld, nog niet zijn gere-

geld. Het Hof beslist via autonome uitleg dat herstel van het verzuim mogelijk is en dat de betekening in een dergelijk geval niet nietig is.⁵⁶

6. RECHTSPLEGING IN NEDERLAND⁵⁷

6.1 Toegang tot het recht

Kijken wij vervolgens weer naar de rechtspleging op nationaal niveau, en beginnen we dan bij het begin, de toegang tot die rechtspleging, dan zetten we eerst een stap terug naar 2004. In dat jaar verscheen het rapport *Toegang tot recht* van de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO).⁵⁸ Daarin werd bijvoorbeeld geconstateerd dat burgers steeds meer op zichzelf zijn aangewezen (binnen juridische relaties) en dat niet elke burger vanuit zichzelf even weerbaar is als het gaat om het zelf oplossen van problemen en, algemener, het maken van rationele keuzes. De RMO stelde vervolgens voor – kort gezegd – om het probleemoplossend vermogen van de samenleving te versterken (kennisvergroting), het rechtssysteem klantgericht te maken (meer ADR) en te werken aan een vertrouwenwekkend rechtsklimaat (lastenvermindering).⁵⁹

Inmiddels is de Kabinetsreactie op dit rapport verschenen. Wat kribbig wordt eerst geconstateerd dat de toegang tot het recht uiteraard een overheidsverantwoordelijkheid is, maar dat dit wel een gedeelde verantwoordelijkheid betreft, en vervolgens dat het RMO-rapport ten dele eenzijdig zou zijn waar het gaat om de positie van de burger in de samenleving. De koers richting 'nieuwe verhoudingen' die de regering heeft

52. Vgl. Kamerstukken II 2005/06, 23 490, nr 389, p. 3; Kramer, NTBR 2005, p. 377, en Flach, AA Katern 95, p. 5236-5237.

53. Zie Verordening (EG) nr 805/2004, Pb EU L 143, en Stb. 2005, 485 en 494, en over die regeling o.a. Freudenthal, Adv.bl. 2005, p. 302 e.v.; Kramer, NTBR 2005, p. 375 e.v.; Zilinsky, a.w. (diss.), en WPNR 6639 (2005), p. 789 e.v.

54. Voorstel van 25 mei 2004 voor een Verordening tot invoering van een Europese betalingsbevelprocedure, COM (2004) 173 def/3.

55. Voorstel van 15 maart 2005 voor een Verordening tot vaststelling van een Europese procedure voor geringe vorderingen, SEC (2005) 351-352, COM (2005) 87 def.

56. HvJ EG 8 november 2005, NJB 2006, 117, p. 152. AA 2006, p. 57 e.v. m.nt. Polak (Leffler/Berlin Chemie). De Hoge Raad diende ook het begrip 'in burgerlijke en in handelszaken' uit dezelfde Verordening uit te leggen, zie HR 8 april 2005, NJ 2005, 347 m.nt. PV (Ontvanger/Stokoe) en kwam tot een ruime interpretatie.

57. De rechtspleging in de overzeese gebiedsdelen was sterk in beweging: het wetboek van burgerlijke rechtsvordering voor de Nederlandse Antillen en Aruba werd vernieuwd. Zie De Boer (NJB 2005, p. 1980 e.v.) en Van Mierlo (WPNR 6642 (2005), p. 855 e.v.). Saillant is bijv. de bevoegdheid voor de rechter om partijen op te dragen het geschil aan een conflictbemiddelaar voor te leggen. Ook zijn de 'discovery'-mogelijkheden ruimer (Amerikaanser, vgl. Hoogeveen, Adv.bl. 2005, p. 678 e.v.) dan alhier (vgl. Ekelmans, TGR 2005, p. 59 e.v.).

58. RMO. Toegang tot recht. Den Haag 2004 (www.adviesorgaan-rmo.nl). Ik besprak dit rapport in NJB 2005, p. 474-475.

59. RMO-advies, a.w., p. 25-28 en p. 34 e.v.

Als de ene rechter zich moet buigen over het oordeel van een ander en beiden zijn ook advocaat binnen hetzelfde kantoor, hoeft dat geen schending van artikel 6 EVRM op te leveren.

uitgezet (meer balans tussen burger en overheid en hun respectievelijke verantwoordelijkheden) zou niet het probleem zijn, maar juist een belangrijke voorwaarde om tot een gezamenlijke aanpak van het probleem te komen.⁶⁰

Om het probleemoplossend vermogen van de burgers te versterken (en – zo voeg ik toe – daarmee de rol van de overheid te beperken), wordt er vervolgens in de aanbevelingen gehamerd op een betere samenwerking tussen sociale raadslieden en de Juridische Loketten en op meer informatieverstrekking over geschillencommissies (en een verhoging van hun dekkingsgraad). Het vormen van 'small claim courts', in het licht van de ontwikkelingen op Europees vlak (par. 5), en een 'geschillenboer', iemand met de kennis en vaardigheden van een mediator die tevens bevoegd is beslissingen te nemen, wordt nog nader overwogen.⁶¹ De overige aanbevelingen van de RMO worden óf van de hand gewezen óf ingepast in lopende trajecten (bijvoorbeeld inzake mediation). Daarmee zal dit rapport waarschijnlijk niet te boek komen te staan als een al te invloedrijk onderzoek. Hoewel dat valt te verwachten als de onderzoekers de kern van het Kabinetsbeleid kritisch bejegenen, blijft het jammer dat daarmee bepaalde zaken onaangeroerd blijven (de naleving van

rechterlijke uitspraken bijvoorbeeld⁶²).

Naast samenwerking en voorlichting is en blijft de mogelijkheid van gesubsidieerde rechtsbijstand natuurlijk wezenlijk voor de toegang tot de rechter. Een belangrijk ijkpunt dienaangaande is de *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand*.⁶³ Uit de monitor over 2005 blijkt dat de ingevoerde hogere eigen bijdrage het gebruik van bijstand en dus de toegang tot de rechter, niet heeft belemmerd. Tegelijk is het aanbod van rechtsbijstandverleners licht gestegen.⁶⁴ Verder wordt geconstateerd dat de stelselwijziging die via de Inrichting van de Juridische Loketten in 2005 werd afgerond,⁶⁵ tot behoorlijk functionerende Loketten en tevreden klanten heeft geleid. Alleen de allochtone klanten zijn minder tevreden. Zij vormen overigens wel de helft van alle gebruikers van gesubsidieerde rechtsbijstand, maar een kniesoor die daarop let ...⁶⁶

6.2 Onafhankelijke en onpartijdige rechter

Ook over de andere beginselen die aan ons procesrecht ten grondslag liggen, werd weer lustig gedebatteerd en geprocedeerd.⁶⁷ Zo ontstond enige deining inzake de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de rechterlijke macht in verband met drie (uiteindelijk niet succesvolle) klachten van Nederlanders over partijdigheid bij het Mensenrechtencomité van de VN en in verband met het pleidooi van De Groot-van Leeuwen dat de afstand van rechters ten opzichte van de andere staatsmachten wel iets groter zou mogen zijn.⁶⁸ Dat betekent echter niet dat we overspoeld zullen gaan worden met klachten over schendingen van de onafhankelijkheid en onpartijdigheid. Als de ene rechter zich moet buigen over het oordeel van een ander en beiden zijn ook advocaat binnen hetzelfde kantoor, hoeft dat bijvoorbeeld geen schending van artikel 6 EVRM op te leveren.⁶⁹ Verder is een wet in voorbereiding die de omgang met nevenbetrekkingen van rechters transparanter en beter toetsbaar maakt.⁷⁰

6.3 Hoor en wederhoor

Daarnaast trad ook het beginsel van hoor en wederhoor op de voorgrond. Beide procespartijen moeten kennis kunnen nemen van en commentaar kunnen leveren op alle processtukken die de rechter te zien krijgt.⁷¹ Uitzonderingen daarop zijn echter mogelijk, bijvoorbeeld als een der partijen afstand doet van de geboden bescherming.⁷² Dat uitgangspunt betekent ook dat als een reactie van de ene procespartij niet meer mogelijk is, de stellingen van de andere partij niet als onweersproken mogen worden aangemerkt. Het betekent tevens dat een niet-ontvankelijkheid voordat een partij in de hoofdzaak is gehoord, in strijd is met artikel 19 Rv (het hof had in casu de wisselbepaling van artikel 69 Rv moeten benutten), en dat een rechter zijn beslissing niet kan baseren op in het geding gebleken feiten of omstandigheden die niet aan de vordering of het verweer ten grondslag zijn gelegd. Dat zou immers de verdediging door de wederpartij schaden.⁷³

60. Kamerstukken II 2005/06, 29 279, nr 31, m.n. p. 2-3.

61. Kamerstukken II 2005/06, 29 279, nr 31, p. 4 en 6. Zie over *geschillencommissies (in consumentenzaken) in vergelijking met de kantonrechter Bauw/Hartendorp*, NJB 2005, p. 2304 e.v.

62. Kamerstukken II 2005/06, 29 279, nr 31, p. 7.

63. N. Jungmann (e.a.), *Monitor Gesubsidieerde Rechtsbijstand*, Den Haag: BJu 2005, en de aankondiging in NJB 2005, p. 2242-2243.

64. A.w., p. 127 en p. 134. Zie ook de *aankondiging* in NJB 2005, p. 2298-2299.

65. Zie nader Kamerstukken II 2004/05, 29 800, VI, nr 147 en 158. Ook de *implementatie van de richtlijn inzake grensoverschrijdende rechtsbijstand is afgerond*, zie Stb. 2005, 90.

66. Zie Kamerstukken II 2005/06, 30 300, VI, nr 107, p. 1, en Jungmann (e.a.), a.w., p. 128-131.

67. Zie ook Coenraad, TCR 2005, p. 118 e.v.

68. Zie NJB 2005, p. 1549, resp. L.E. de Groot-van Leeuwen, *Rechters tussen staat en straat*, oratie RU 2005, alsmede in AA 2005, p. 611 e.v.

69. Zie EHRM 19 mei 2005, NJ 2006, 14. Vgl. ook nog HR 20 januari 2006, LJN AU3721 (*Bosua/Huizing q.q.*): dat de R-C in faillissement eerder bemoeienis had met de zaak is onvoldoende voor de vrees van partijdigheid.

70. Kamerstukken II 2004/05, 29 937, nr 1-3.

71. Zie art. 19 Rv en uit de rechtspraak bijv. EHRM 19-5-2005, appl.nr 63&VW;151/00, NJB 2005, p. 490.

72. Zie HR 9 september 2005, RvdW 2005, 97 (*Wenckebach Property/NOB*) (een afschrift van de uitspraak in de bodemzaak werd, conform de afspraak, aan het Hof verstuurd zonder dat partijen zich nog daarover konden uitspreken; geen schending), en HR 20 januari 2006, LJN AU3721 (*Bosua/Huizing q.q.*) (een partij twee maal horen, is niet nodig).

73. HR 14 oktober 2005, C04/166, LJN: AT6830 (*Euro/Eurochemie*); HR 1 april 2005, NJ 2005, 348 (N./R.), resp. HR 24 juni 2005, C01/189, LJN: AT5466 (X./Y.). Vgl. verder Alt, TCR 2005, p. 1-2. Het beginsel van hoor en wederhoor is ook in het geding bij de vraag of een comparitie voldoet aan de eisen voor een 'oral hearing', zie nader Margetson, PP 2005, p. 39 e.v.

Wij moeten proberen te genieten van de stilte voor de nakende storm die weldra tegen de dijken van de rechtspleging zal beuken...

6.4 Advocatuur: afschaffing van het procureaat, no cure no pay en een algeheel onderzoek

Een stevige rimpel in de vijver van onze rechtspleging betreft de intentie van de minister om het verplichte procureaat af te schaffen. In 2004 werd dit proces (weer) in gang gezet⁷⁴, en de regering is nog steeds van plan die lijn door te trekken, omdat daarmee procederen eenvoudiger en goedkoper zou worden.⁷⁵ Dat tweede argument snap ik op zichzelf. Het scheelt wellicht weer een schakel in een (lange) keten. Echter, ik vraag me wel af of de kosten van wat ervoor terug komt (directe communicatie tussen elke afzonderlijke advocaat en rechtbank?), niet hoger zullen komen te liggen dan de kosten van een procureur nu. Wat dat betreft is onzekerheid hier troef. Het eerste argument snap ik helemaal niet, om eerlijk te zijn. Men kan best redenen hebben om het procureaat af te schaffen (we zijn niet meer immobiel en de communicatiemiddelen zijn sneller en eenvoudiger geworden), maar ik begrijp niet hoe daarmee een verder onveranderde procedure wezenlijk eenvoudiger kan worden. Wat daarvan verder ook zij, het plan is in werking gezet en de afschaffing zou per 1 juli 2007 geregeld moeten zijn. Per die datum moet dan ook een landelijk advocatentableau bestaan en moet elektronisch rolberichtenverkeer mogelijk zijn.⁷⁶

Nog meer rimpelingen verschenen door een 'conflict' tussen niet alleen de advocatuur en de minister, maar ook nog tussen de minister en de NMa. Wat was aan de hand? Nadat de advocaten eindelijk, na lang aarzelen, besloten hadden om langzaam en voorzichtig het pad van de beloning naar een 'no cure no pay'-systeem in te slaan, en een experiment daarmee op te starten, kwam de minister met het verbod om dat te doen. De verordening van de NOvA werd door de Kroon vernietigd, hoewel de NMa juist aangegeven had dat het verbod op no 'cure no pay' in strijd met de vrije mededinging zou zijn. De minister meent echter dat de advocatuur door 'no cure no pay' zijn onafhankelijke positie verliest en dat rechtszoekenden zo worden aangezet tot risicoloos procederen.⁷⁷ In plaats van 'no cure no pay' komt er wel een voorziening om snel en goedkoper medische duidelijkheid te verkrijgen in letselschadezaken (een medisch haalbaarheidsonderzoek via een 'quick scan' en een voorschotregeling voor deskundigenkosten).⁷⁸

De ministeriële bemoeienis bleef overigens niet hiertoe beperkt, want de rol en de positie (en de organisatiestructuur) van de advocatuur in de rechtspleging worden inmiddels in opdracht van de minister ook in brede zin onderzocht door de Commissie-Van Wijmen.

Daarbij zal speciaal gelet worden op de bestuurlijke en organisatorische structuur, de honorering, het klacht- en tuchtrecht en de kwaliteit.⁷⁹ De marktwerking in de advocatuur is apart onder de loep genomen.⁸⁰ Het onderzoek zou zes maanden in beslag nemen, maar dat is blijkbaar iets meer geworden want een rapport is nog niet geopenbaard.⁸¹ Ook hier is het dus wachten ...

7. AFRONDING

7.1 Terugblikkend ...

Het jaar 2005 voelde als een stilte voor een storm, zonder dat eigenlijk iemand al weet of kan weten hoe zwaar die storm zal zijn. De hevige tegenwind die het tussenrapport van de Commissie Fundamentele herbezinning eerder ontvangen heeft, lijkt erop te duiden dat die storm een zware zal zijn. Voorlopig dienen wij echter het eindrapport af te wachten.

Ondertussen is en blijft de dagelijkse gang van zaken in de rechtspleging dynamisch genoeg, zoals bijvoor-

74. Zie bijv. NJB 2004, p. 408 en p. 969.

75. Zie Kamerstukken II 2005/06, 30 300, VI, nr 2, p. 33 en 43. Kritisch over het plan bijv. de Raad voor de rechtspraak (NJB 2005, p. 2297) en Van Swaaij/Stallmann, Adv.bl. 2005, p. 18 e.v. Positiever is De Snoo, Adv.bl. 2005, p. 72-73.

76. Kamerstukken II 2004/05, 24 252, nr 4. Het tableau is bijna klaar, zie NJB 2005, p. 1276.

77. Zie NJB 2005, p. 612 e.v., Kamerstukken II 2004/05, 29 800, VI, nr 114, en het besluit van 9 maart 2005, Stb. 2005, 123. Kritisch over de houding van de minister, De Jong, NJB 2005, p. 631 e.v. en Houdijk, RM Themis 2005, m.n. p. 260-261.

78. Zie NJB 2005, p. 428-429, p. 1175-1176, en Kamerstukken II 2004/05, 29 800, VI, nr 114 en 144.

79. Zie reeds Kamerstukken II 2004/2005, 29 279, nr 20, en verder NJB 2005, p. 1074. Het notariaat werd al doorgelicht, zie bijv. Waaijer, WPNR (6648) 2005, p. 1025-1027.

80. Zie de aankondiging voor nader onderzoek in NJB 2005, p. 1599, en het bericht in NJB 2006, 45, p. 58-59 (SEO concludeert dat het procesmonopolie van de baan moet).

81. De positie van de Algemene Raad van de NOvA is te vinden in hun 'position paper', zie (bezoekt op 18 januari 2006): http://www.advocatenorde.nl/newsarchive/Cie_Advocatuur_brief12&VW:1005.pdf. Enkele arrondissementsdeken hebben zich daartegen verzet, zie (bezoekt op 18 januari 2006): http://www.advocatenorde.nl/newsarchive/Reactie_op_position_paper_dec_2005.pdf en NJB 2006, 100, p. 124. Zie over het onderzoek verder bijv. Suyver, Adv.bl. 2005, p. 64 e.v., en over (enkele van) de genoemde thema's ook Bannier, AA 2005, p. 620 e.v., de special in Adv.bl. 2005/13 (met bijdragen van o.a. Van de Klashorst, Bannier en Kemper), en het Jaarverslag van de Orde (zie NJB 2005, p. 929).

beeld ook blijkt uit de gedachtevorming over rechtsvorming door de Hoge Raad in de *Ars Aequi Rode Draad* 'Raad en Daad'.⁸² Trouwens, de raadsheren uit de Kazernestraat lieten ook zelf van zich horen via een 'tweejaarverslag' over 2003-2004. Daarin werd de zeeffunctie van de cassatiebalie nog eens onderstreept⁸³ zonder dat echter vervolgens ook bezien werd of de Hoge Raad zelf niet nog net iets efficiënter zou kunnen werken.⁸⁴ Maar misschien ligt dat ook wel hieraan dat de doorlooptijden bij de Hoge Raad wél verkort zijn (van 546 dagen in 2003 tot 499 dagen in 2004), waarvoor hulde!⁸⁵ Ook werd duidelijk, en passant, dat de Hoge Raad niet veel voelt voor een herziene inrichting van het hoger beroep.⁸⁶ En daarnaast voltrokken zich nog diverse andere gebeurtenissen, klein en groot, die hier niet aan bod konden komen, bijvoorbeeld dat arbitrageclausules in algemene voorwaarden op de zwarte lijst (art. 6:236 BW) komen te staan⁸⁷, dat nagedacht wordt over lekenrechtspraak voor de (straf)rechtspleging⁸⁸ en dat het wetsvoorstel voor de oprichting (voorzien voor najaar 2006) van de ConsumentenAutoriteit een feit is, inclusief een eigen verzoekschriftprocedure voor die autoriteit, teneinde de handhaving met bekwame spoed ter hand te kunnen nemen.⁸⁹

7.2 ... en vooruitblikkend

In de *Agenda van de Rechtspraak* van de Raad voor de Rechtspraak⁹⁰ is verleden jaar aangekondigd dat tot en met 2008 het debat met name zal (moeten) gaan over vijf thema's: het waarborgen van de onafhankelijkheid, onpartijdigheid en integriteit; de differentiëring van zaken (behandeling afstemmen op specifieke zaakskenmerken); de bevordering van de rechtseenheid (via procesreglementen en richtlijnen); het ontwikkelen van arrangementen om gespecialiseerde rechters op de juiste zaken te krijgen⁹¹, en het vergroten van de transparantie. In het afgelopen jaar zijn dienaangaande nog niet enorm veel nieuwe initiatieven naar buiten gekomen, maar dat mocht zo snel al ook eigenlijk niet verwacht worden.⁹² Het is wel zaak alert te blijven want de ontwikkelingen inzake elk van die thema's zullen, zo mag verwacht worden, een enorme impact op de rechtspleging als geheel hebben. En als die impact dan nog eens vergezeld gaat van een ongetwijfeld tot nadenken stemmend Eindrapport Fundamentele herbezinning⁹³, en de eerste perikelen rondom de evaluatie van de modernisering van de rechterlijke organisatie zich reeds zouden kunnen aandienen⁹⁴, dan wachten ons roerige tijden. Wij zouden dan ook moeten proberen nog even te genieten van de stilte voor de nakende storm die weldra tegen de dijken van de rechtspleging zal beuken ... ■

82. Daarin verschenen reeds artikelen van Asser, Barendrecht, Dijkhoff, Keukens & Reynaers, Loth, Maris, Polak, Sieburgh, en nog enkele kortere bijdragen en interviews, en zullen nog bijdragen verschijnen van (naar verluidt) Hondius, Zwolve, Leijten en Giesen/Schelhaas.

83. Zie Hoge Raad der Nederlanden, *Verlag 2003 en 2004 in woord cijfer en beeld*, Den Haag 2005, p. 9 en 17, en daarover NJB 2005, p. 1169 e.v.

84. Daartoe was hij wel al eerder uitgenodigd, zie bijv. J.B.M. Vranken & I. Giesen (red.), *De Hoge Raad binnenste buiten*, Den Haag: BJu 2003.

85. Vgl. Hoge Raad der Nederlanden, a.w. (*Verlag 2003 en 2004*), p. 66.

86. Vgl. Hoge Raad der Nederlanden, a.w. (*Verlag 2003 en 2004*), p. 8.

87. NJB 2005, p. 1594.

88. Zie Kamerstukken II 2005/06, 303 000, VI, nr 66, en *Tijltes*, RM Themis 2005/1.

89. Kamerstukken II 2005/06, 30 411, en NJB 2006, 99, p. 122-123.

90. F. van Dijk (e.a.) (red.), *Agenda van de Rechtspraak 2005-2008*, Den Haag 2004, m.n. p. 21-23.

91. Een pleidooi voor gespecialiseerde rechters (voor perszaken) is te vinden in het binnenkort te verdedigen proefschrift van L.R. van Harinxma thoe Slooten, *Toegang tot het recht in perszaken, dlss. UvT 2006, alsmede in diens bijdrage in NJB 2005, p. 340 e.v. De minister sluit de vorming van een 'letselschadekamer' niet bij voorbaat uit, zie Kamerstukken II 2004/05, 29 800, VI, nr 159, p. 5.*

92. Voor een overzicht, zie het *Jaarplan Rechtspraak 2005*, p. 10 e.v., waarin o.a. het in de praktijk brengen van de Leidraad onpartijdigheid genoemd wordt, alsmede het project inzake de doorverwijzing naar mediation en het opstarten van een visitatie van de gerechten.

93. En dat terwijl we ook nog rekening zullen moeten houden met de toenemende invloed van mensenrechten op het civiele procesrecht, vgl. de aankondiging voor toekomstig onderzoek in I. Giesen, *Handle with care!*, Den Haag: BJu 2005, p. 14-15.

94. Zie bijv. Kamerstukken II 2005/06, 30 300, VI, nr 2, p. 42, en NJB 2005, p. 1216-1217. Daaraan gekoppeld is het voorstel om de Nationale ombudsman als externe klachtinstantie voor de rechterlijke organisatie in te stellen, zie NJB 2005, p. 1377.